Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

August Varenius Reinhold Derschau von

Illustrissimorum Locorum, Libri Elleschmoth s. Exodi Decas Nona

Rostochii: Richelius, 1652

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710

Druck Freier Zugang PUBLIC DOMAIN

R u. Mod. 1652
Varenius, Bernh. 1/a
Verf.: Derschow, Reinhold.
IX

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0001
DFG

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0002
DFG

ILLUSTRISSIMORUM LOCORUM,
LIBRI ELLESCHMOTH
s. EXODI

DECAS NONA,

Quam

In celebratissimâ Academiâ
Rostochiensi

בשם אדוני

PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,
SS. Theol. D. Hebraicorum Prof. Publ.

Ad d. 2. Octobr.

In Auditorio majori publicè
defendet

REINHOLDUS DERSCHOW,
Nob. Pruss.

ROSTOCHII
Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr.
Anni clɔ Iɔc LII.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0003
DFG

REINHOLDO DERSCHOVIO,

REINHOLDI DERSCHOVII, JCti & Anteceſſoris, Eqvitis Boruſſi, & Sereniſſimi Boruſſiæ Ducis, Conſiliarii ampliſſimi,

FILIO PRIMOGENITO,

Convictori & Domeſtico meo ſingulariter ob excellentes virtutes,

dilecto,

RESPONDENTI IN MOSEN.

Magnus *avus*, Clarus, *Genitor*, præſtansq; *propago*:
Qvàm bene DERSCHOVI nominis omen habet.
Per Themidos Medraſch, & *Avus genitorq;* triumfant:
totius orbis, *Avum* nobilitavit Apex
RUDOLPHUS, Themidem & varias *qui calluit artes*,
ſeptem etiam linguis conſpiciendus erat:
Brennonum decus *hunc*, illuſtre GEORG-GVILIELMUS
ſuſtulit, & dudum palma BORUSSA vehit
Terrarum ad Dominos: ſeqvitur virtute *propago*
DERSCHOVIUS noſtræ fulgida ſtella *Roſæ*
Et factis imitatur *avos*, ne fortè pudere
poſſet *avum* ſobolis, néve pigere *patrem*.
Et Roſidem, & noſtram teſtor ſine labe *ſelenam*
non ſaltem roſtro es DERSCHOVII ſoboles.
Sed ſancti *Miſchpath Doreſch*, te *moribus*, *arte*
DERSCHOVIUM ſanctâ cum *pietate* probas.
Sic facias, DERSCHOW menſuram nominis exple;
in מרש מקרא eſt nobilitatis apex.

Auguſtus Varenius, SS. Th. D.
Hebraicorum Prof. & Univerſ.
Roſt. h. t. Rector.

Et tu

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0005
DFG

ET tu (quod fauſtum!) vitæ non ſegniter actæ
Ad Pregelæ & Varni ripam, documenta miniſtras,
Æmula præclari Soboles Hæresq; Parentis.

Cum gratulat. & voto

Hermannus Schuckmann/ Th. D.
Prof. & Ducalis Conſiſt. Aſſeſſ.

QVi legit ÆGYPTI plagas & neſcia flecti
Corda, eadem, dicat, fabula nunc agitur.

Teſt. benev. appl.

Caſp. Mauritius, Th. D.
P. P. & Eccleſ.

TU quoq; Tu Patriis, DERSCHOW, prænobile germen,
Præſide VARENIO, noſtri Rectore Lycæi
Magnifico, JOVÆ dicis de Moſche Legato:
Apprecor ut Moſis ſemper tibi ſpiritus adſit.

Sic virtute, Genere, ac Eruditione prænobili
Dn. DERSCHOVIO, ſuo Amicorum Eximio
l. mq;.

M. Henricus Müller.

SIccine Derſchovi, tu nobile germen avitum,
Linqvis jus, verbicaptus amore ſacri.
Macte ſacros ſcrutans Auguſto Præſide fontes,
Auctificum nomen qvo tibi ſurgat idem.
Sic tibi tantus honos & cœlo gloria tanta
Succedet, myſtas qvanta manet Themidos.

Prænobili & Doctiſſimo Dn. Reinh. Derſchovio
Conterraneo dilectiſſimo,
Amico honorando gratulabundus

Johannes Piſtorius.

(o)

בישועת יי׳

DECADIS IX.

EXODI

LOCUS I.

Exod. 6, 2.

Nomine meo IHOVAH non innotui illis (Abrahamo, Isaaco, Jacobo.)

Luth. Mein Nahme HERR ist jhnen nicht offenbahret worden.

Vulg. Nomen meum ADONAI non indicavi eis.

Targ. Hieros. Et dixit IHOVAH, manifestatus sum in VERBO IHOVAH, Abrahamo, Isaaco, Jacobo, in DEO sc. cœlorum: at nomen VERBI IHOVAH non indicavi illis.

Targ. Oncel. Nomen meum non indicavi illis.

Græci: Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς;

CONcl. 1. Errarunt, qvi putarunt ipsum יהוה esse formæ Hiphil activæ, & ex illâ hypothesi expressêrunt activè: *Nomen meum* יהוה *non indicavi illis:* contra qvos rectè urgetur in fontibus non esse הודעתי sed נודעתי, atq; adeò interpretandum: *Apparui* (Abrahamo &c.) *in EL SCHADDAI: sed in majestate* יהוה *non innotui illis,* Nugantur ergò, qvi ex falsâ illâ hypothesi concludunt: *Tetragrammatum* יהוה *Mosi primò revelatum: omnibus anteà Patriarchis inauditum fuisse & incognitũ.* An autem ex suppositione scriptionis הודעתי activè expressêrint Targumistæ, LXX. item, Vulg. & alii in medio relinqvimus.

Concl. 2. Rectiùs facere putamus, qvi in interpretando, vel propriissimum Tetragrammaton formaliter retinent, vel ejus emphasin clariùs docent: qvàm, qvi simplicitèr per Κύριον s. DOMINUM

MINUM exprimendo, vim oppositionis qvæ est in innotescere *Bel Schaddai*, & innotescere *in nomine* appropriato IHOVAH, retinent: qvid enim: *innotui Abrahamo ut* DEUS FORTIS, OMNIPOTENS: *at non ut* DOMINUS? Vidit id forsitan Hieronymus, si tamen ab illo est, Interpres Vulgatus, qvi reddidit per ADONAI. Unde autem pro יהוה Adonai? Docebit hoc Nicol. de Lira: *Est*, inqvit, *in textu, non Adonai: sed nomen DOMINI TETRAGRAMMATUM: veruntamen quod apud Hebræos nomen istud tantæ sanctitatis reputatur, quod non debeat nominari, nisi à summo Sacerdote, & solùm in benedictionibus fiendis in templo, ideò loco ejus pronunciatur Adonai.* Olim igitur legebatur, sicut scribebatur. Qvomodo autem scribebatur? Hîc verò JAHVEH, JAVO & qvid non suspicantur Drusius & Capellus. Nos punctationi præsenti insistimus, & *legimus, ut scribimus*, donec ex *Urim Tummim Aaron aliquis* doceat contrarium. Sed ad rem. *Superstitionem, & reputationem nimiæ sanctitatis* fundamentum surrogati in lectione *Adonai* ponit Lira. Non negamus, id subfuisse: neqve tamen dissimulamus, tàm crassos plurimos fuisse, *& hujus sanctitatis ignaros*, ut in fontibus nomen אדני ipsis consonantibus putaverint extitisse. Consulat, qvi dubitat, deliras in Liram glossas, & nescio cujus, replicas.

Concl. 3. Fundamentum autoritativum & majestaticum totius orationis est illud אני יהוה in v. 2. Ergò promissio liberationis ex domo servorum & introductionis in terram Canaan Patriarchis facta, virtus item divina & omnipotentia illis in promissionibus revelata, eademq; sanctè ab illis credita, nunc erit adimplenda, & demonstranda. Etsi enim revelatus (& creditus) sum *Abrahamo, Isaaco, Jacobo, ut DEUS FORTIS, OMNIPOTENS* (in illustribus & juratis promissionibus fœderalibus) *in nomine* (tamen) meo IHOVAH, (promissionum qvas ut El & Schaddai credendas proposui complementum, & in hoc stupendum ac consumatum *omnipotentiæ & adessentiæ* specialissimæ exsertorium, proferendo) *non innotui illis.* Patet hinc qvid sit *innotescere Dei?* sic c. c. *Deus promittens per os omnium sanctorum* τῶν ἀπ' αἰῶνος Prophetarum, imò jurans σωτηρίαν, ἀπόκλησιν,

ἐπίσκεψιν, λύτρωσιν, & κέρας σωτηρίας *innotescit* באל שדי: idem adimplens illas promissiones e. c. *jam cornu salutis erigens*, jam in resuscitatione *magni Ovium Pastoris* ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ exserens, atqve adeò in DEO INCARNATO supposito אל שדי innotescit perfectissimè ac excellentissimè in nomine יהוה, ubi tùm verè intonare potuit Sacharias illud: ברוך יהוה Luc. 1, 68.

Concl. 4. Suppositâ tali innotescentiâ perfectissimè exhibitivâ, cum adessentia majestaticâ specialissimè operativâ, perinde est, sive reddas: *nomine meo IHOVAH non manifestatus sum illis*, sive ut Chald. & Vulg. *Nomen meum non indicavi eis*, sive, uti Lutherus, Mein Name HERR ist jhnen nicht offenbaret worden. Unum enim ex altero fluit, & sensus ipse tùm *respectu innotescentiæ in El, Schaddai:* ex v. 4. tùm *respectu innotescentiæ in IHOVAH* ex v. 6. 7. 8. sese pandit.

Concl. 5. Sed qvid Targum Jerusalem? R. 1. supposito, qvod Messiam, s. VERBUM INCARNANDUM respiciat, probat contra Judæos τοῦ λόγου *personalitatem distinctam*, & S. Patriarchis explicitè creditam: 2. *Ejusdem divinitatem summam.* 3. Graduum Notitiæ hujus VERBI post ἐνσάρκωσιν, *excellentiam.* Neqve dubium, qvin ad Christum & Θεοῦ ἐν σαρκὶ φανέρωσιν, ac per illum λύτρωσιν hîc textus ultimò respiciat.

Concl. 6. *El Schaddai* Græcis est Θεὸς (ἰσχυρὸς) ἱκανὸς imò qvi est ipsa ἰσχύς, *fortis, sufficiens, potens:* Aqvila etiam per ἄλκιμον posterius expressit, cui inest significatio *sufficientis virtutis ad omnia perpetranda*, vel πρὸς τὸ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα. Optumè. Illa enim vis ex radice inest τῷ Schaddai.

LOCUS II.

Vulgatus examinatus in c. 6.

COncl. 1. Nisi Synodus Tridentina, Vulgatum, vel ut *authenticum Transsumptum* supra fontes extulisset, versio ejus magis venerabilis esset: nunc eum tàm impudentèr illum *authenticum* proclamaverit, tantò liberaliori criticâ ejus errabilitas & crassa ali-

sa aliqvando deliria ostenduntur. Levia sunt, qvæ nos nunc monebimus, & non solius Vulgati errata, si tamen ita vocanda hæc μικρὰ σφάλματα *Authentici.*

Concl. 2. In v. 5. dum unam particulam וגם omisit, magnam emphasin *orationi*, & injuriam *accentui* fecit. *Accentui:* neqve enim ante Rbia, suâ emphasi caret primum Munach psikatum. *Orationi:* qvia 1. sustulit *illustrem* v. 5. cum 4. *nexum*, & ejusdem *particulæ*, וגם in v. 5. cum eâdem in v. 4. *relationem*, atqve adeò exactam *pacti s. fœderis*, & *complementi s. exauditionis* conjunctionem: & adeò 2. *insignem gradationem* (qvæ est in actibus 1. *pacti.* 2. *Clamoris exauditi.* 3. *Fœderis exequendi*) sed & 3. *illius innotescentiæ per* EL SCHADDAI & per IHOVAH *explicationem:* cujus illa particula, propterea etiam psikata (supponimus jam omne Psik Munachatum prosaicum distingvere) illustre medium paritèr ac signum est: unde & religiosior Chaldæus sanctè iteravit suum ואף.

Concl. 3. In v. 6. illud majestaticum & ἐμφαλικώτατον: EGO IHOVAH ad seqventia retulit, qvod ad antecedentia referendum docet proportio Sarka ad Segolta. Notetur 1. illud: EGO IHOVAH *autoritativum esse*, *Certitudinis* τρέωμα, atqve ita hîc *innotescit* DEUS Abrahami, *in nomine* יהוה unde pendet nexus incisi 1. cum 2. v. 5. Not. 2. Illud: EGO IHOVAH *triplicatum*, semel in *principio* v. 2. Orationi antepositum: semel *in medio* v. 6. semel *in fine* Orationi postpositum v. 8. atqve adeò hæc promissio facta in Patre, MEDIATORE, & Obsignatore SPIRITU.

Concl. 4. Neq; placet, & qvod in eodem versu objectum *emphaticum* in accusandi casu bis Vulgatus omiserit: & qvod paritèr totum verbum והצלתי transilierit, & qvod emphasin illius מהחרית neglexerit, & qvod affixum 3. pers. plur. masc. non expresserit, & qvod copulæ ו in והוצאתי emphasin Syllogisticam, simplicitèr conjunctivè reddiderit, atqve adeò qvomodo *eductio ex laterivijs Ægypti* se habeat ad illud: EGO IHOVAH: item qvomodo *subjectio & subjugatio humerorum eductioni: servitus* opponatur *liberationi*, non attenderit. Satis in uno versu sphalmatum, tàm grandium in sensu: qvàm levium primo intuitu.

Concl.

Concl. 5. Neqve probamus, qvod vers. 20. reddidit: *Accepit Amram Jochebed patruelem suam:* sed hîc Vulgatum excusat *Bellarm. l. 1. de matrim. sacr. c. 27. Nomen patruelis*, inqvit, *hic accipitur pro patruâ: non pro sorore patrucle: nam vox* דודה *ad verbum significat patruam: sicut* דוד *significat patruum. Hieronymus autem ne diceret patruam quod Latinè est inusitatum, maluit dicere patruelem. Sed præter vocem Hebræam est locus manifestus in Numeris: propriè enim Jochebed erat amita ipsius Amram, ut patet ex c. 26. Num. ubi habemus Amram fuisse filium Caath filij Levi: & accepisse uxorem Jochebet filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto, ubi apertissimè vides, Jochabed fuisse sororem Caath patris Amram, & proinde amitam ipsius Amram Viri sui.* Hæc Bellarminus rectè, licet improbemus illam *non obligationem gmdum Levitici*, &, qvam disputat, *dispensabilitatem per Ecclesiam*.

Concl. 6. Qvem ערל שפתים vocat Hebræus, eum יקיר ממלל *s. gravem sermone*, Chaldæus: ἀκροβυστον χείλεσι *præputiatum labijs*, Aqvila Græcus: ἀπεριτμητον τοῖς χείλεσιν i. e. *incircumcisum labijs* Theod. & Vulgatus: alii Græci ἄλογον i. e. *ineloquentem:* alii ἰσχνόφωνον *s. gracilem vocem habentem:* alii ἄλαλον *labijs clausum:* alii μογιλάλον, qvi est Jonathæ קשי ממרל *qui difficultèr loqvitur:* qvin uti *incircumcisi* impuri erant sub lege, ita non defuerunt, qvi impuritatem hîc expresserunt. Certè Symmachus reddidit: οὐκ ἐμὶ καθαρὸς τῷ φθέγματι *non sum purus voce.* Cœterum illa impuritatis notio, non est formalis in ערל שפתים.

Concl. 7. Accuratè in resolutione cap. 6. notentur qvatuor Characteres *distinctivi argumentorum*, geminum sc. ם v. 10. & 13. & ס geminum in v. 14. & 29. ex qvibus primus signat σωμβατικὸν *instructionis factæ personæ Mosis:* Secundus, ad exceptionem Mosis *incircumcisi labijs*, instructionem *Adjuncti Aaronis:* Tertius, *stemma* utriusq; capitis, *Mosis & Aaronis:* Qvartus, *nexum sequent. capitis.*

LOCUS III.

Exod. 7, 1.

1. Moses Deus Pharaonis: & Aaron, Propheta Mosis.

Concl. 1. Qvæsitum qvid hic sit *Elohim Pharaonis?* 1. Chald. per רב

רב לפרעה i.e. *Principem Pharaonis.* Raschi per שופט ורודה i. e. *Judicem & Dominatorem, ad dominandum illi plagis & castigationibus.* Jonath. *timorem Pharaonis, ac si Deus esset.* at Græci simpliciter: δέδωκα (κατέστησά) σε θεὸν Φαραώ. 2. Notetur 1. nomen Pharaonis hîc stare in casu dandi. AbenEsra: *feci tibi excellentiam magnam, quâ æstimaberis in oculis Pharaonis instar Angeli Dei* &c. 2. Aliud esse unum Mosen dici ELOHIM: aliud *positum s. constitutum Elohim, apud Pharaonem.* 3. Est autem in hoc positu, *notio eminentissimæ autoritatis & excellentiæ* collatæ Mosi: unde & sicut *Elohim* per Prophetas responsa dabat: ita Moses positus in Elohim Pharaoni, per Ahronem Prophetam sibi subordinatum Pharaoni imperabat: uterqve positus, tùm: MOSES *positus in Deum Pharaoni:* tùm *Ahron, Prophetæ Mosis* explicatur in v. 2. *Tu expones omnia illa, quæ præcepturus sum tibi: at Ahron frater tuus eloquetur ea ad Pharaonem: ut dimittat filios Israel ex terrâ suâ.*

Concl. 2. Patet hinc, qvo sensu Ahron hîc dicatur *Propheta:* in ampliatione sc. vocabuli, & cum modificatione: *Propheta* Mosis: qvatenus sc. hic positus erat Elohim Pharoni & Ahroni. Fuisse aliàs utrumq; & Mosen & Ahronem Prophetas, Spiritu prophetico, dubium est nullum de Mose: nec esse potest de Aarone, unde AbenEsra ad v. 7. *Non reperimus in totâ Scripturâ Prophetas, qui dicantur prophetasse in senectute suâ: præter Mosen & Ahronem (quorum ille fuit 80. annorum: hic 83.) quia excellentia horum duorum major fuit: quam omnium reliquorum: his solis locutus est Deus in columnâ nubis: his solis data est Lex: & per manus illorum justi possidebunt seculum futurum.* At id de Ahrone ex hoc loco non probatur: Ubi *Propheta Mosis* est, ut rectè Chald. expressit מתורגמן s. *Interpres Mosis:* estq; hic nexus. Excipit Moses: *Ego sum difficilis linguæ, quomodo intelliget me, vel obediet mihi Pharo?* Resp. Deus: *Ego tibi jam constitui Interpretem Ahronem: ille erit Propheta tuus.* Benè Lira: *Propheta, inquit, aliquando accipitur propriè, & ad hoc requiritur, quod habeat revelationem à Deo, sic 1. Reg. 9. qui hodie Propheta dicitur, olim appellabatur videns: Aliquando accipitur largè pro eo, qui verba Dei denunciat ac exponit, licet ea à Deo non habeat immediatè, & talis magis propriè dicitur Interpres vel prolocutor; & hoc modo dicitur hic Ahron Propheta:*

unde

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0012
DFG

unde etiam dicitur Propheta Moſche: non Dei. Sciendum tamen, quod licet Aaron propriè non dicatur Propheta hoc in loco, aliunde tamen poteſt probari, quod habuit revelationem à Deo immediatè Exod. 4, 27. 1. Reg. 2.

Concl. 3. Cum ſtatim inſtructioni Moſis & Aaronis ſubjiciatur fulmen illud: *Ego indurabo cor Pharaonis*, verbulo ſaltem indicabimus fontes vindicandi textus à blaſphemis adverſariorum gloſſis. Notetur ergo 1. ſignificatio verbi קשה qvod hîc in Hiphil notat *pœnalem compactionem.* 2. In hâc pœnali compactione jam ſupponitur compactio, & induratio vincibilis criminalis ſ. *cor Pharaonis ex affectata reluctantiâ*, excuſsâ gratiâ univerſali, cujus effectus poſſibilis erat illa non reluctantia, & ſpeciali, compactum: probatur ex *c. 3, 19. c. 7, 14. & 22. c. 8. 15. 19 32.* 3. ו finale docet FinemDei compingentis & pœnalitèr indurantis cor Pharaonis, non fuiſſe *peccatum Pharaonis: ſed manifeſtationem juſtitiæ ac majeſtatis* conf. c. 7. 3. memb. 2. Benè iterum Lira: *Sciendum, quod Deus, non eſt cauſa obdurationis cordis, in quantum eſt peccatum: hoc enim modo eſt à libero arbitrio. Deus autem eſt cauſa indurationis, in quantum eſt pœna: quia in pœnam peccati ſubtrahit gratiam, cujus eſt cor molliſicare, & ideò ſubtractâ illâ ſequitur obduratio cordis humani in ſuo malo.* Subjiciamus nunc qvid Rabbini Judæorum de hâc *indurtione* ſentiant: Abenesra ad v. 3. c. 7 *Quæri*, inqvit, *poteſt, quomodo poſſit Pharao peccati vel transgreſſionis accuſari, ſi Deus induravit cor ejus: ſed*, inqvit, *reſponſio eſt, quod homini à Deo data ſit naturalis ſapientia, & implantata intelligentia, ut per virtutem excelſi Dei poſſit bonum ſibi augere, malumq; minuere. Senſus verò illius, indurabo cor ejus, explicandus eſt ex multiplicatis ſignis, quæ fecit (Moſes) in Ægypto.* Neq; Calviniſmum ſapit R. Jarchi, ita προφθάζων: *poſtquam Pharao voluit impiè agere & me irritare, haut dignus fuit ut Spiritus meus deſcenderet in eum, & daret ei cor tractabile & perfectum: ſed obdurabitur cor ejus. Mos enim Dei eſt, ita de nationibus ſupplicia & ultionem ſumere.* כן מדתו שהכבד מביא פורענות על האומות. Sed hæc Raſchii vera ſunt. Conf. Deut. 2, 30.

2. *Magi Ægypti.* **Da fodert Pharao die Weiſen vnd Zauberer.**

CConcl. 1. Qvos חכמים המכשפים vocat Moſes Exod. 7, 11. illos

Σοφιστὰς

Σοφιστὰς καὶ φαρμακοὺς vocat Græcus. Videndum an rectè. Placet primò *Sophistas* dici: verè enim fuerunt non σοφοὶ: sed σοφισταὶ i. e. χρηματισθέντες σοφοὶ ἀλλ' οὐκ ὄντες: licet & Hebræis & Græcis aliqvando sapiens dicatur, qvi est σοφιστὴς: ut in illo ὁ δεσπότης αὐτῶν σοφὸς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.

Concl. 2. Iidem Sophistæ Ægypti in edit. Græc. Rom. vocantur φάρμακοι & Aqv. κρυφιασταί, qvi sunt, qvos חרטמים vocat authenticus textus: *Interpretes somniorum, & qui occulta conjiciunt, vel præstigijs etiam* occultum qvid & miraculo *simile facere videri*; & occultando artem in admiratione apud homines esse volunt. Rectiùs autem per Magum redditur i. e. qvi veneficiis aut magicis incantationibus operatur: qvàm per *Genetliacum*: licet Hebræi explicent per יודעי סוד התולדה. Neq; alitèr φαρμακεὺς intellectus est Magno Budæo, & Synesio. Concedere autem possumus, uti rem: ita nomen חרטם Ægyptiacum esse, qvod probat Aben-Esra.

3. *Baculi Magorum serpentes.*

Vnd die Egyptischen Zauberer theten auch also mit jhrem Beschweren. Ein jeglicher warff seinen Stab von sich / da wurden Schlangen darauß.

Concl. 1. Qværitur qvid sit illud Exod. 7, 11. & 22. mit jhrem Beschweren? R. 1. in fontibus semel להטים: semel לטים. Licet Onkelos utrumqve expresserit per לחשין s. *susurrationes*. 2. Significat a. להט flammam, & porrò *flammam* s. *fulgorem gladij, lanceæ* &c. ut non improbabile sit colligere, *Magos illos certis incantationum instrumentis, non solum nominibus & execrationibus usos esse*. 3. לטים rectius est â לאט vel לוט & *secretas ac arcanas notat incantationes*, vel *incantantium orationes*, qvibus mira s. פעולה זרה operantur.

Concl. 2. Non desunt, qvi hîc ἀκριβείαν versionis in Luthero desiderant, qvod reddiderit: Da wurden Schlangen darauß: cum reddendum sit: Die Stäbe wurden zu Schlangen / ne sc. *transmutatio creaturarum* Diaboli potentiæ subjiciatur. Cœterum 1. *transmutatio talis* æqvè ex hâc: ac illâ versione concipi posset; si enim *verè*

bæculi

baculi illi facti sunt in serpentes. 2. Interim neutrubi excluditur *modus præstigiatorius:* qvi ergò paulò antea baculi, nunc verè sunt serpentes, ut *à parte objecti* tàm sint serpentes, illi Magorum: qvàm Mosis & Aaronis. 3. Si de modo qværatur, resp. Mosis & Aaronis fuit miraculosus. Resp. Magorum, *mirus:* sed *præstigiatorius:* expressè enim Spiritus S. illos vocat 1. מכשפים, seu *præstigiatores.* 2. illis tribuit להטים & לטים, seu *incantationes Magicas:* unde & 3. *baculus Mosis μεταμορφωσάμενος deglutivit Magorum baculos.* An autem subtractis repentè baculis, serpentes supposuerint: an in corruptam celerrimè baculorum materiam, serpentum indito semine, Dæmonum arte, serpentes produxerint, (cum aliàs insectorum & serpentum qvoq; ex putri materiâ generatio naturæ sit possibilis) securò ignoramus: sensuum autem frustrationem vel medii turbationem interveniisse non putamus. Cæterum qvi hîc præstigias cupit, Tostatum consulat: neq; indigebit pharmaco.

LOCUS IV.

PLAGÆ ÆGYPTI.

ex cap. 8. Exodi.

Concl. 1. Ponitur 1. צפרדעים seu *Ranæ* adusq; v. 12. qvâ voce RANARUM *comitia* notari, nullum Hebræis dubium. 2. כנם à v. 12. ad v. 16. 3. הערוב à v. 16. ad finem cap. De posterioribus duabus plagis maxima qvæstio est.

Concl. 2. Vulgatus vocem כנם reddidit per *cynifes,* qvæ *Muscæ sint subtiles, & minutæ, corpus tamen, cui insident, acerbissimo torrent stimulo.* At Græci Pediculorum species hîc interpretantur: Josephus etiam φθειρῶν miminit. Neq; dubium Hebræorum Magistris, qvin כנה pediculum significet, unde plurale כנם literâ Jod deficiente, pro pleno כנים; licet & reperiatur כִּנָּם *seu* הַכִּנָּם notans totam illorum pediculorum, ingvinalium qvoq; colluviem c. 8. v. 13. qvæ prodiit, ex percusso Ægypti pulvere tantâ multitudine super homines & bestias, ut nullo amplius medicamine

ſubveniri potuerit: & præterea, tantâ fœditate, qvantâ multitudine.

Concl. 3. Non minus horrenda peſtis fuit, qvæ tertio loco ponitur nomine ערוב qvam vocem Vulg. *per omne genus Muſcarum, ſeu muſcam omnimodam,* ita ut non excludatur κυώμυια ſeu *muſca canina,* reddidit, planè, ut Græci: ita *ut ex elemento aeris diverſi generis muſcæ, quarum aliæ habuerint aculeos venenoſos, aliæ aliter, prodierint:* verum uti in hâc plagâ muſcarum comitia non excludimus: ita non illas ſolum: ſed & *multitudinem mixtam diverſi generis animalium,* aſpectu terribilium, morſu noxiorum intelligimus, non *excluſis ſerpentibus, ſcorpionibus,* imò nec luporum, pardorum, leonum furoribus: neq; aliter vox Hebræa, qvam *mixturam beſtiarum ex variis & multis ſpeciebus collectam,* notare dudum vidit & Munſterus & Lira in h.l. Convenit Joſephus hanc vocem exprimens per θηρία παντοῖα καὶ πολύτροπα: neq; diſſentit Chaldæus, dum egregiè exprimit per ערבוב id eſt, *colluvies inſectorum animalium, ſ. colluviē miſtorum omnis generis animantium,* in qvâ nec excludimus κόρακα ſeu ערבא, uti Chald. alter reddidit: ſed ſolus corvus non ſufficit.

LOCUS V.

Exod. 8. v. 21.

Wenn wir der Egypter Greuel vor ihren Augen opfferten/ würden ſie uns nicht ſteinigen?

Concl. 1. Argumentum Moſis tale eſt: *Quod conjunctum neceſſariò foret, cum totius Ægypti offendiculo, & præſenti Iſraelitarum periculo, id non eſt committendum. Atqui oves & boves ſacrificare* in terra Ægypti *eſt tale quid.* E. probat minorem: qvia objectum ſacrificiorum Iſraelis, eſt *abominatio Ægypti, ſeu religioſè colitur ab Ægyptiis,* qvi proinde Deos ſuos mactari, & illis ſacra fieri, non ſine offendiculo, & religioſo zelo aſpicere poſſent: ſed inde occaſionem arrepturi eſſent, lapidandi Iſraelitas. Concludit ergò Moſche: לא נכון *non tutum, rectumq; ſatis eſſe illud reſponſum.*

Concl.

Concl. 2. Illud: *abominatio Ægyptiorum*, respectu Verbi זבח seu *mactandi, sacrificandi*, habet se objectivè: neq; enim ipse *actus offerendi* abominabilis erat Ægyptiis: neq; id qvod offerebatur, ab Israelitis erat *objectum abominationis*, id est, *despectum, vile, ignobile*, Ægyptiis sc. צאן ובקר: venerantur enim Apin in specie *Tauri*: Jovem in specie *Arietis*: nec, qvod viles offerrent species, lapides erant metuendi Israelitis: erat ergò תועבת מצרים id est, *Idolum Ægyptiorum, quod abominationis nomine passim scriptura exprimit*: & adeò rectè expressit Chaldæus: בעירא דמצראי דחלין לישרא id est, *Jumenta Ægyptiorum* (sunt Dii illorum, qvæ) *ipsi venerantur: an ex illis nos sacrificabimus jumentum Ægyptiorum, quod illi religiosè colunt, spectantibus illis? annon* יימרון רחרגמנא lapides loqventur, seu conclamabunt ad *lapidandum nos?* Optumè.

LOCUS VI.

Exod. 9, 16.

Vnd zwar darumb habe Ich dich erwecket/ daß meine Krafft an dir erscheine/ und mein Name verkündiget werde in alle Land. Du trittest mein Volck noch unter dich.

Concl. 1. De emphasi verbi העמדתיך qværitur, an tantùm dicat actum Dei μακροθύμως sustentatoris, in statu supposito vas iræ conservantis, & cum intentione μετανοίας tolerantis: an, illo materialitèr supposito, dicat actum Dei cum intentione majestaticæ δικαιοκρισίας objectum in statu modificato de novo ponentis ac ordinantis? Pro utroq; subordinando facit 1. *vis vocis* ואולם qvæ emphaticè suspensiva est illius, qvod antecedit, fluentis supplicii: maximè si attendatur, 2. *vis Rbia* oppositiva & planè pathetica in primâ illâ voce, & 3. *totius textus cohærentia*: ait Deus, *hâc vice omnia mea supplicia in te tuosq; effundam*, v. 14. *ego te populumq; tuum peste percutiam: ut exscindaris de terrâ illâ*, v. 14. & 15. Excipere hîc mens humana poterat; hîc demum, non antea illo justitiæ perfevero exercitio Deum agere potuisse in Pharaonem, extra impedi-

pedimentum gratiæ. Occupat Deus 1. ego jam antea te rebellem ex justo judicio, terribili tollere potuissem supplicio, 2. at qvod te *vas iræ toleravi*, id est ex πολλῆς μακροθυμίας beneficio. 3. Cœterum post irritatam tolerantiam & superbissimam repugnantiam (auferendo omnem majorem resipiscentiæ gratiam) te *excito*, imò jam antea (ut suppositum & præscitum vas iræ) *excitavi* (judicialitèr indurando) ut sis justitiæ ac potentiæ meæ gloriosæ spectaculum: 4. vix ullibi gravis aucta radicis עמד, præcisa constitutione, servationem in statu notat conf. 1. Chr. 6, 16. Lev. 14, 11. cap. 16, 7. c. 27, 8. 11, 2. Chron. 9, 8. Esr. 2, 68. c. 9, 9. Sed & 5. expressè Apostolus reddidit per: ἐξηγειρά σε Rom. 9, 17. & adeò utrobiq; rectè noster Lutherus: Darumb habe Ich dich erwecket: Qvin & 6. argumentatio Apostoli: *Deus Pharaonem justè excitavit ad hoc, ut in illo ostenderet majestatem suam. E. Deus quem vult indurat*, qvi nexus est c. 9. Ep. ad Rom. v. 17. 18. Excitare ergò Pharaonem, est pœnalitèr indurare: sed & 7. consideretur emphasis vocis מסתולל in v. seqventi.

Concl. 2. Planè magnanimus noster Lutherus cum Chaldæo convenit, qvi ita memb. 1. expressit עד כאן את כבישת ליה לעמי videndum an etiam cum fontibus? in סלל *extollendi* est significatio Prov. 4, 8. Esa. 57, 4. inde *exaggerandi*, juxta illud Ps. 68, 5. סלו לרכב בערבות id est, *exaggerate, seu aggerem facite, invehenti in amœnitatibus*: additur statim modus *exaggerandi altissimi sc.* ביה שמו *in* JAH *nomine ejus*. JAH ergò medium est *exaggerandi* IHOVAH: sic *Maria*, exaggeravit *incedentem in amœnitatibus*, qvando intonuit illud: *Magnificat anima mea Dominum, & spiritus meus exultat in Deo servatore meo.* Nexus est in usu JAH, qvi non est nisi in Eucharisticis.

Concl. 3. *Duplex* in uno hoc vocabulo מסתולל *emphasis est*, una *conjugationis*, altera *significationis*. Hæc, *exaggerationem*, seu elevationem in aggere seu congesto tumulo, notat conf. Jer. 18, 15. Esa. 62, 10. illa *reciprocationem*: estq; hîc emphasis talis: sancti *non extollunt se ipsos*: sed *extolluntur*: non *elevant cornua*: uti

impii

impii Ps. 75, 5. sed *cornu illorum elevatur in cornu salutis*, 1. Sam. 2, 1. 10. Psal. 92, 11. Emphasis ergò respectu *significationis est*: Tu, Pharao, populum meum habes instar trivii, seu *aggeris triti*, in qvo tàm superbè incedis, uti in *aggere trito*: & ita optumè convenit Lutherus noster: Du trittest mein Volck noch unter dich

Concl. 4. Respectu conjugationis: Tu, Pharao, *teipsum extollis*: *ipse cornu tuum erigis*; *contra cornu salutis, ipse te exaggeras*: *igitur deponeris*: Es werden dir die ohnmächtigen Hörner tapffer abgestossen werden. *Quin an adhuc tu exaggeras teipsum in populum meum?* *Morale*: Qvi seipsum exaltat humiliabitur: qvi se humiliat, & *solum cornu sulutis* exaltat, ejus cornu suo tempore exaltabitur: qvin exaltatio sui ipsius est cum ὑποστολῇ, seu *defectione à verò Deo*: & qvi ita est filius ὑποστολῆς in illum convenit illud prophetæ: הנה אפלה לא ישרה נפשו בו conf. jam Chab. 2, 4. Heb. 10, 38.

LOCUS VII.

Exod. 11, 7.

בשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה:

Concl. 1. Paucula hoc loco monebimus, qvæ textum sacrum illustrare possint. In plagâ Ægypti VI. Exod. 9, 30. fontes habent: ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראין מפני יהוה אלהים. Dubium in sensu faeere videtur vox טרם de qvâ digladiantur duo Eximii Rabbini, R. S. Jarchi vocem per עדיין לא *hactenus nondum*, & hîc, & semper exprimendam particulam dicit, non autem simplicitèr per טרם *antequam*, & dat regulam generalem: כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא ואינו קדם: id est, *omne* טרם *quod reperitur in scriptura, idem est quod nondum: non autem antequam.* Contrà R. Aben-Esra: 1. N. טרם est negativum אין טרם כמו לא 2. post טרם semper venit הענין seu argumentum ἀποδοτικόν. Unde 3. hoc loco vel πρότασιν putat subintelligendam, vel ex præcedenti versu iterandam, scil. אפרוש כפי, ut sit sensus: *Antequam expandam manus meas & impetravero cessationem plagæ, revere-*

bini (qvidam) *à facie IHOVAH ELOHIM metuetis castigationem & plagam:* (sed desinente plaga ad rebellionem priorem redibitis) nec huic loco similem esse dicit in Scripturis: vel 4. probandam interpretationem R. Hag. Sadiæ, qvi ἀπόδοσιν illius טרם ponit in v. seqv. hoc sensu: *Ego egressus urbe expansis ad IHOVAH manibus impetrabo quidem, ut tonitrua & horrida grandinis illa procella desinat: cæterum jam antea novi, qvod antequam vos reverebimini IHOVAH, linum, & hordeum incurabilem acceperint plagam.*

Concl. 2. Rejicimus insulsas has duorum Rabbinorum ἑρμηνείας: *illam* qvidem, qvod *1. ellipsin integræ* προτάσεως *fingat:* 2. טרם *Munachatum ab immediato vocabulo Sakephkatonato* (sphalma enim crassum satis est in *Buxtorfianis Bibliis* ponens in voce תיראון Merca, qvod spurium docet *sequela Itib & Munach in oratione antecedente, analoga planè in tali Mono- & disyllabo ante Sakephkat.* & improportio distinctionis per *Tiphcha* in voce מפני seqventi ex hypothesi illius *Merca* in תיראון) *divellat,* & contra πάσης γραφῆς Θεοπνεύστου autoritatem (in *Munach* conjunctivo ante(:) *territorium statuat:* qvod 3. in Pharaone & servis ejus illam יראת מפני יהוה אלהים, & adeò *veram & religiosam contritionem, timoremq; eundem specie cum Christianis proprio,* supponat: qvod nec *confessio illa Pharaonis* v. 27. 28. nec eventus *in peccando perrectionis, & gravioris indurationis* v. 33. postulat: qvod 4. in illo fictitio ἀποδοτικῶ *integram orationem oppositivam seu adversativam* iterum subintelligat, & nescio qvam *Aposiopesin.* Nec minus rejicimus *alteram,* qvod 1. *emphaticam accentuationem Atnach post Tiphcha in voce secundâ: & immediati* ׃ *post* ׀ *plane frustra habeat.* qvod 2. *pariter religiosum timorem in Pharaone & servis ejus supponat:* qvod 3. *ex hypothesi dandæ* ἀποδόσεως *explicitæ,* PHARAO & servi ejus positum in ἀποδόσει, & adeò *loco lini & hordei percussi,* surrogationem reqvirant. qvod 3. ἀποδοτικὸν planè *absurdum & monstrosum statuat,* tale sc. Wenn ich meine Hände werde außbreiten/ gegen dem HErrn/ wird der Donner und Hagel auffhören; Ob ich gleich weiß/ daß/ ehe denn du und deine Knechte sich fürchten werden/ für Gott dem HErrn/ der Flachs/ weil er Knoten gewonnen/ und die Gerste/ weil sie schon geschosset/ wird geschlagen seyn; Aber

der

der Weitze und Rocken/ als spät Getreide/ wird nicht geschlagen seyn. Absurda resolutio.

Concl. 3. Utriusq; hujus προλήπτου Rabbinicæ origo, particulæ טרם acceptio, qvæ *in formali* infert *negativam perpetuam: Nondum*, vel *hactenus nondum*, & sic stat absolutè, sine ἀποδόσεως seqventis relatione: accidentaliter saltem, *suppositivam complexam & hypotheticam*, & sic sonat: *Antequam* seu קדם sic: טרם צמח nondum germinavit: at בראת יי אלי עשב השדה טרם יצמח creavit IHOVAH ELOHIM herbam agri cum nondum germinasset seu anteqvam germinavit. Gen. 2, 5. sic טרם ישכבו *nondum cubuerunt*: at si addatur: אנשי סדם נסבו על הבית, manet qvidem vis negativæ: *nondum* cubantibus illis, Viri Sodomitæ circumdederunt domum: sed qvæ ex accidenti seu materialiter æqvipollet huic: *antequam illi cubuerunt: hi domum cinxerunt*, Gen. 19, 4. Deliravit hîc ergò vehementer cum suo Hagaone Rab. Aben-Esra: rem autem acu tetigit Rab. S. Jarchi, qvem proinde secutus noster Lutherus accuratè expressit: Ich weiß aber/ daß du und deine Knechte euch annoch nicht fürchtet für Gott dem HErrn. Illa enim *essentialis* & perpetua est vocabuli acceptio: altera non nisi *accidentalis*, materialis, resolutiva, in certâ sc. suppositione orationis hypotheticæ. Interpretatio emphatica est: *Quod ad* IHOVAH ELOHIM, cujus est terra, *attinet*, ille qvidem, me, supplices expendente manus, *tonitru & grandinem* sistet, & me clamantem exaudiet. Etsi, *quod ad te, & servos tuos attinet: certò scio, quod tu & servi tui nondum timeatis à IHOVAH ELOHIM.* Qvæ interpretatio emphasin accentuationis seqvitur.

Concl. 4. Explodendus autem hoc loco Vatablus, qvi planè hîc uti alibi errantem Rabbinum Aben-Esra est secutus: *Scio quod & tu & servi tui, antequam orem, timeatis à facie Jehovæ Dei.* Contra laudandus Vulgatus, nimis temerè hic correctus: *Novi autem quod & tu & servi tui, necdum timeatis Dominum Deum* (tuum) præivit jam ante Chaldæus, qvi accuratè per suum עד כען לא expressit, uti Græcus per suum πρόσθεν, qvam significationem esse in טרם primam & perpetuam jam supra probavimus.

Concl.

Concl. 5. In plagâ hac ſexta memoratur *lini hordeiq; ſtrages*: non item *tritici & ſpeltæ:* horum ratio ponitur, qvia hæc אפילות id eſt, *calginoſa, adhuc ſub glebâ abſcondita, ſerotina:* illorum, qvia 1. השערה אביב. 2. הפשתה גבעל. Qværitur hîc ergò 1. qvid אביב? Reſp. *Quod in ſpicam excreſcebat,* & adeò qvod *viride erat,* uti Vulgat. & Vatabl. vel: *Quod matureſcebat,* uti Munſterus. Vox ipſa, *culmum, ſpicam,* ſeu *quod excreſcit in ſpicam notat,* unde nomen *primo menſi anni ſacri.* Qværitur 2. qvid גבעל? R. cum *linũ culmum, cannam ſeu calamum aſſumit,* jam eſt הפשתה גבעל. Qværitur 3. qvid כסמת? Reſp. Heb. *Speltam* intelligunt frumenti genus ttitico conforme, niſi qvod grana in ipſa ariſtâ & extra, Thecis includantur.

Concl. 6. In octavâ *locuſtarum* ſc. plagâ, eadem vox טרם dubium movet: הטרם תדע כי אברה מצרים; Neq; enim repugnat ulla harum interpretationum *1. An nondum agnoſces, Ægyptum perditam eſſe?* qvam probant *Chald. Græci, Vulgat. Raſchi, Munſterus. 2. An antequam agnoſcas* (illam ſc. *violentam detentionem Iſraelis eſſe fundi noſtri calamitatem,* confer v. præced.) *interibit Ægyptus?* Sol Egypten zuvor untergehen/ ehe denn du zu rechter Erkäntnus dieſer Plagen kommen wilt? *3. An antequam agnoſcas, quod perierit Ægyptus* (non vis dimittere homines hos, ut ſerviant IHOVAH Deo ſuo?) *4. An antea experieris,* (clariſſimè ad ſenſum usq; percipies) *Ægyptum interiiſſe,* qvomodo Aben-Eſra & poſt hunc *Vatabl. Lutherus:* Wiltu zuvor erfahren/ daß Egypten untergangen ſey? Nos 2. rejicimus. 4. ex 3. fluentem & æqvipollentem ſubordinamus: 1. probamus.

Concl. 7. Ad ultimam nunc plagam accedimus, & verba textus in titulo expreſſa: Qværitur hîc 1. *An rectè Vulgat. totum illud memb. 2. expreſſerit per: Exire compellet?* Reſp. 1. omiſit ἐμφατικῶς τὸν כלה. 2. gradationem in 1. שלח 2. כלה 3. גרש. Qværitur 2. *An illud* כלה *rectius Vatablus referat ad antecedentia, an LXX. ad ſequentia?* Reſp. כלה habet ex accentuatione ֫ poſt: in tali poſitu *reſpectum analogum & geminum* ad antecedens & conſeqvens. Uterq; ergò rectè: ille: *Cum dimiſerit, omninò, expellendo expellet*

vos

vos hinc: ὅταν δὲ ἐξαποστείλῃ ὑμᾶς ὅλως πάσῃ ἐκβολῇ ἐκβαλεῖ ὑμᾶς Sensus scil. 1. Pharao per hanc plagam adigetur ut *dimittat vos.* 2. non verò *dimittet vos cum conditione,* uti, vel *itineris non prolongandi,* uti in plagâ 4. cap. 8, 28. vel *parvulorum reservandorum,* uti in plaga 8. cap. 10, 11. vel *pecoris saltèm relinquendi,* uti in plaga 9. cap. 10, 24. Sed *absolutè,* vos dimittet: & ubi absolutè vos cum *parvulis,* cum *pecore,* daß nicht eine Klawe dahindem bleibe/ dimiserit, *in universum* qvoq; *expellendo, expellet,* id est, *absolutè, consumatè cum vehementiâ & impetu* vos expellet, ejiciet. conf. Deut. 12, 29. 30. 32.

LOCUS VIII.

מושב ישראל במצרים

seu

Habitatio Israelis in Ægypto 430. annorum.

Exod. 12, 40. 41.

Concl. 1. Non desunt, qvi ad illos numeros, qvorum sint קצורת נסתרות במקרא hos 430. annos, bis v. 40. & 41. expressos referunt, uti illum 40. annorum numerum 2. Sam. 15, 7. Cum enim à *Caath ingresso* cum Jacobo in Ægyptum, etiam si detur hypothesis, *Caath* genuisse *Amram:* hunc *Mosen* circa vitæ extremum, non nisi 270. & additis 80. *Mosis,* 350. emergant, & etiam sic 80. adhuc deficiant, omninò *præciso Ægypti statui,* non conveniunt 430. anni: multoq; minus convenient, si abstrahantur anni Amrami, in ætate Caathi, & anni Mosis in ætate Amrami.

Concl. 2. Eqvidem suppositis 1. ab *egressu Abrahami ex Ur Chaldæorum ad usq; semen Abrahami* fluxisse 30. annos. 2. à *semine* item *Abrahami peregrino in terra non sua,* ad usq; *Exodum* exactos 400. an: ex Gen. 15, 13. (ubi illi 400. anni non admittunt nexum cum *præcedente inciso parenthetico:* sed cum membro 1. sc. *cum semine peregrino in terra non sua* planè uti similis positus Exod. 12, 15.) facilè panditur intervallum inter *Abrahamum peregrinum,* & seminis ejus ex Ægypto *Exodum,* idemq; inter *promissionem* benedicti seminis, & *promulgationem Legis* 430. annorum: qvos uti hîc Moses: ita Apostolus Galat 3. exprimit: sed qvomodo מושב ישראל במצרים?

Concl. 3. Græci igitur audacter adimplent: ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἣν κατῴκησαν αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γῇ Χαναὰν αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, τετρακόσια τριάκοντα ἔτη Cœterum noterur 1. vocem מושב inferre complexum totius illius temporis, qvo Israel jam inde à *capite Abrahamo* fuit גר ותושב, idq; בארץ לא להם, *seu* בארץ מגוריהם, uti alibi Spiritus S. loqvitur: id ergò exprimitur 430. annorum numero: 2. illud מושב ad Ægyptum alligatum fuit *principalissimè*, tùm resp. ipsius regni, jam tùm *superioritatis & eminentiæ*, tùm resp. Israelis in Ægypto *commorationis in capitibus Abrah. Isaaco, aliquotiens institutæ*, tùm resp. *inhabitationis continuæ*, in illo מושב famosissimo, tùm resp. *eductionis* ex Ægypto, servorum domo, *glorioſæ*: 3. ne autem præcisè ad solam Ægyptum totum מושב restringeret, omittitur in vers. seqventi: & saltem ponitur: מקץ תר שנים &c.

LOCUS IX.

NOX OBSERVATIONUM.

Exodi cap. 12, 29. 42.

Concl. 1. Solemnis illa & sacrosancta EXODI nox in illustri versu 42. singulari honoratur nomine ליל שמרים, neq; ullibi vel vox illa שִׁמֻּרִים vel nox alia hoc titulo venit. Qværitur ergò qvid sit לֵיל שִׁמֻּרִים? Chaldæus simplicitèr per לֵיל נְטִיר seu *noctem obstrvabilem* expressit: Eine dem HErrn heilige Nacht/ cum qvo convenit versio magni nostri Lutheri: Die Kinder Israel sollen sie dem HErrn halten/ sie und ihre Nachkommen. Illustrat verò hunc sensum illud emphaticum in utroq; membro ליהוה, maximè, si Chaldæi admittatur explicatio per: *Coram IHOVAH.*

Concl. 2. Cœterum aliter illud ליל שמרים intelligit Targum Hierosolym. & qvidem ita, ut vox ליהוה dicat non *terminum*, sed *principium*, ac si reddas: Eine von dem HERRN selbst hochgeheiligte Nacht: ita enim παραφράζει: ליל נטיר ומזמן לפורקן הוא מן קדם יהוה באפקותהון דבני ישר׳ פריקין מן ארעא דמצרים:

id est,

id est, *Nox reservata & destinata de coram IHOVAH ad redemptionem, educendo filios Israel redemtos ex terra Ægypti.* Addit idem Targum: *Quatuor illustres noctes memorari in libro Historiarum: Prima,* inqvit, *nox est creationis, quando manifestatum est* VERBUM DOMINI *ad creandum seculum hactenus rude & informe, tenebris expansis super facies abyssi: quando* VERBUM DOMINI, *& ipsum splenduit, & rudem illam molem illuminavit: Nox secunda, fuit mirabilis Abrahamo factæ revelationis, quando* VERBUM DOMINI *sese revelavit Abrahamo inter fœderales mactatorum animalium sectiones, per quas furnus fumans & lampas ignea transivit, cum super Abrahamum sopor, ac terror tenebrosus & magnus irruisset,* Gen. 15, 12. 17. *Nox tertia fuit Liberationis ex Ægypto, quando manifestavit se* VERBUM DOMINI *Ægyptiis media nocte & potenti sua dextra Ægyptiorum quidem primogenitos occidit: Israelitarum primogenitos eripuit, ut adimpleret, quod scriptura dixit: Primogenitus meus Israel. Nox quarta est seculi consumationis, quando consumabit seculum terminum suum, ut disrumpatur & transeat: quando funes improbitatis abscindentur, & jugum ferreum frangetur: egredietur Moses ex deserto: & Messias ex media Roma: uterq; loquetur ex summitate nubis: sed* VERBUM DOMINI *loquetur inter utrumq;: & ambulabunt simul Messias & Moses. Hæc nox transilitionis supremæ coram* DOMINO *reservatur & destinata est, ut suo tempore ostendatur omnibus Filiis Israel.* Hactenus Targum Iruschalem, qvod qvatenus VERBUM DOMINI idemq; τὸ φῶς ἀληθινὸν in creatione sub notione CREATORIS ponit, eidemq; & solemnem illam manifestationem, in qvâ Abraham vidit diem CHRISTI, & Israelis ex Ægypto redemtionem adscribir, & fidei Christianæ pulchrè convenit: & non carentia altiori indagine proponit.

Concl. 3. Ad explicandum לילי שמרים ipsius textus illustris positus multum juvat expeditus. Igitur supponimus 1. pronomen הוא incomplexum, totum est subjectum ad præced. v. יום respectivum. 2. Prædicatum est *nox observationum ipsi* יהוה, qvod velut ἐμφαλικώτερον, uti aliàs objectum, territoriali definitur, & per ejus Ducem distinguitur. 3. Dicitur autem לילי

שמרים ליהוה in membro 1. ita, ut ipse יהוה sit שמר: non ille *cui* noctem illam שומר ישראל, seu non *objectivè*: sed *subjectivè* respectu יהוה in resolutione. 4. In membro 2. voces ליהוה שמרים malè conjunguntur: ut plus distinguat (ו) qvam (:). 5. emphasis duplicati pronominis integri, & specificantis affixi in הוא הלילה הזה hæc ipsa nox: hæc ipsa sacra DOMINO: 6. Nec adeò satisfaciunt, qvi membrum secundum ita resolvunt: *Hæc ipsa nox, est summè observanda Domino:* nec qvi totum versum in unam propositionem redigunt, ita ut juxta Vulgatum, hæc esset totius versus resolutio: *Filii Israel observare debent noctem illam observandam Domino, quando eduxit eos de terra Ægypti.*

Concl. 4. Nox illa in membro 1. dicitur שמרים ita, ut subjectum שמר sit יהוה: in membro 2. ita, ut subjectum שמר sit Israel: estq; illatio versus talis: *Quæcunq; nox ab ipso* יהוה *singularissimè fuit segregata, & ab eo peculiaritèr huic liberationis miraculo reservata, illa etiam Israeli debet esse* שמרים *& ab Israele singularitèr erit per omnes generatione observanda.* Antecedens verificatur in memb. 1. conseqvens in secundo, ut sit interpretatio: *Nox illa* (qvâ *egressi sunt omnes exercitus Domini de terra Ægypti) summe observabilis* fuit ipsi DOMINO ad educendum illos ex terrâ Ægypto: *hæc* (ergò) *hæc nox, hæc ipsa* (nox) DOMINO (sacra esto) *observabilis summè* (esto) *omnibus filiis Israel in generationes suas.*

Concl. 5. Aliter autem שמרים dicitur resp. Dei in memb. 1. alitèr resp. Israelis in membro 2. A parte Dei ita dicitur 1. resp. *prædestinationis*, seu qvatenus (uti totum illud 430. annorum tempus; ita hanc noctem prædestinavit ad illud πρωτοκολεθρίας, & liberandi Israelis miraculum, & promissum adimplendum. 2. resp. *propheticæ figurationis* Gen. 15. ubi in nocte, hæc nox Exodi fuit adumbrata, & ipsa EXODUS prædicta. 3. resp. ipsius *gratiosæ visitationis*, seu qvatenus IHOVAH *in ipsa hac nocte, dum percussit primogenitos Ægyptios, conservavit Israelem*, nec τὸν ὀλοθρευτὴν admisit in domos illorum. Ab Israelis autem parte observanda maximè seu שמרים hæc nox dicitur: 1. resp. *legalis*, qvà ritus *agni Paschalis, azymorum, amarorum* embammatum, & *convocandi solemnis* cœtus,

obliga

obligationis. 2. Solemnis hujus beneficii, tùm ut sub notione jurati: tùm ut sub notione *illustris complementi*, anniversariæ *recordationis, festi consecrationis.* 3. resp. *Eucharisticæ speculationis*, qvatenus Israelitæ in hac nocte speculatorum instar seu אנשי משמרתי 1. Sam. 14, 13. vigilare, & majestatem DOMINI celebrare debebant, conf. Esa. 25, 8. c. 30. 28. c. 40, 7. c. 52, 7. 8.

LOCUS X. Exod. 12, 29.

Zur Mitternacht schlug der HERR alle Erstgeburt in Egyptenlande. &c.

Concl. 1. Ad novissimam percussi omnis primogeniti in Ægypto plagam, de qva jam supra qvædam monumus, redimus. Qværitur 1. qvis ille פסח ומכרת? constabit id ex expressis textibus Exod. 12, 12. 13. 14. אני יהוה v. item 23. *pertransibit* יהוה *ad percutiendum Ægyptios:* sic v. 27. יהוה פסח: porrò in complemento seu executione v. 29. expresse: IHOVAH *percussit omne primogenitum in terrâ Ægypti:* Fuerit ergò Servator ille primogenitorum Israelis, & ὀλοθρευτὴς primogeniti Ægyptiaci יהוה summus DEUS, qvem cum VERBUM nominet TARGUMISTA qvomodo & Sapientiæ liber ex Hebræorum traditione: ὁ παντοδυνάμος σου λόγος ἀπ' οὐρανῶν ἐκ θρόνων βασιλείων ἁπότομος πολεμιστὴς εἰς μέσον τῆς ὀλεθρίας ἤλασε γῆς, constabit inde, illum PRIMOGENITORUM vindicem, fuisse τὸν λόγον, *seu* τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, CHRISTUM.

Concl. 2. Cœterum qvær. an intercesserit Ministerium Angelicũ, idq; an uni°, an plurium, an boni, an mali? sanè si tollatur hypothesis illa de הצי הרוגה unus, uti in cæde castrorum Assyr., ita in *cæde primogen. per totam Ægyptũ* sufficerit Angelus, idemq; qvâ executionẽ illam in primogenitis cæsis (extra hunc n. actum, uti in reliqvis plagis: ita & in novissima hac nocte non excludim° operas, artesq; Dæmonum, seu uti Græci expresserunt Psal. 78, 49. ἀποστολὰς ἀγγέλων πονηρῶν, qvòd clarè Sapientiæ liber ostendit, dum Ægyptiis in illâ terribili nocte ὀνείρους θυρυβήσαντας, & φαντασίας ἐκ βαρέα-

σασσω adscribit c. 18, 17.) bonus non malus. Nec valent objecta: respondemus n. ad Psal. 78,49. posito, מלאכי רעים idem hîc esse, qvod מלאכים רעים, non probat textus hîc *definitè* plagam primogenitorum immissam per Angelos malos: hoc saltem *aliquas plagas inflictas esse per malos Angelos*, vel *in quibusdam plagis infligendis, operam extitisse Dæmonum*, seu *malorum Angelorum*: accedit illam immissionem Angel. malorum poni ante primogenitorum cædis plagam: & proinde, si definitè unam plagam respicit, ad *pestis* & *fulgurantis* horrendis ignibus *grandinis* plagam 5. 6. & 7. referri. Ad nomen si qvidam qvi vocatur ANGELUS, non statim est bonus, nec ex non posito ANGELI nomine bonus negatur. Dicunt iidem bono Angelo non convenire nomen המשחית contradictione manifestâ. Si enim ideò malus, qvia משחית *E.* & ille malus, qvi eodem exprimitur vocabulo 1. Chron. 21, 15. 16. qvod si hic qvoq; malus. E. qvidam malus, vocatur משחית, item מלאך יהוה. Aut ergò משחית aliqv. est Angelus bonus: aut, qvi dicitur, ANGELUS IHOVAH aliqvando est malus. Ad 3. textus ille non probat in Angelo intentionem *nocendi*: sed Deo hostibus suis in hostem mutato, Deo forti zelotæ, ultori, & Domino excandescentiæ שנקה לא ינקה etiam *vastanti, pugnanti, punienti, evertenti & exscindenti* ministeria, & sangvinarii etiam judicii executiones, versabiliqve ac flammanti lamina terribiles bellationes, præstandi expromtum officium, & signum in executione imperii Divini necessarium: extra qvod Angelus ille in Israelitarum domibus cædem fecisset, & ipse IHOVAH non transiliviſſet. Sanè *Sodomæ* & totius Pentapoleos eversores ANGELI boni fuerunt: *Bonus* item ille Paradisi terribilis custos Gen. 3. & 19. *Bonus* & ille, qvi una nocte percussit in castris Assyriorum 185000. 2. Reg. 19, 35. ut & illum מלאך המשחית 2. Sam. ult. v. 15. 16. & illa in Apocryphis Judith ac Maccabæorum exempla, & illos Persiæ ac Græciæ principes, contra qvos bonus Angelus, cui auxiliatus fuit Michael unus è principibus primis, Dan. 10, 13. 20. & 21. præliator repræsentatur, silentio nunc premamus.

Concl. 5. Uti in miraculo submersi Pharaonis, Angelos bonos

nos furorem Tyranni intuitos, ejectis flammis, deturbatis rotis, solutis frenis, præcipitatis Ægyptiis, sedulos fuisse Deo terribili judici apparitores: ita in plagâ hac Ægyptii primogeniti percussi, dubio caret. Cœterum, qvandoqvidem ad unam vocem משחית controversia redit, ejusq; positum in v.13. & 23. inqviratur prius, an exinde statim fabricandus sit Angelus, planè ac si esset positus talis, qvalis vel 2.Sam.24,16. vel 1. Chr. 21, 15. neq; translatio optima vocis משחית qvæ ab Apostolo 1.Cor.10,10. per ὁ ὀλοθρευτὴς exprimitur, historiam *Ægypti:* sed illam *deserti Num.14,36.* respicit. Sanè illud נגף למשחית v.13. non habere regimen seu *rationem conjuncti & distincti* accentuatio docet, & proinde ל hic non signat casum generandi: sed ex Idiotismo, accusandi: rectèq; redditur à Græcis per εἰς ἀπώλειαν, à Vatablo: *plaga ad perditionem*, à Vulgato *plaga disperdens:* conf. qua positū Dan.10,8. & illud: *Non concedet* המשחית seu *plagam perdentem, ut veniat in domus, ad interficiendum*, non statim probat Angelum ὁ ὀλοθρευτὴς: nec in executione v. 29. mentio fit *Angeli exterminatoris.* Hactenus ergò המשחית מלאך יהוה non probatur ex textu, & adeò frustrà inqviritur, *an cœlestis fuerit militiæ, an ex infernali caligine?* Si autem de ANGELO constaret, tùm eqvidem sola vox המשחית, atrum non probaret: neq; enim criminalis: sed *judiciaria & pœnalis* hîc notatur השחתות: qvin & Deus ipse, ita (cujus omnes viæ sunt משפט, & de qvo qværenti illud לו שחת Moses resp. לא cum sit בניו סומם Deut.32,5.) משחית Gen.19.14. dicitur, ibidemq; tales boni Angeli, qvalem & illum æstimamus 2.Sam.24,16. 1.Chr.21,15. qvin hâc ratione המשחית non magis hîc excluderet pluralitatem: qvam 1. Sam.13,17. ubi המשחית *notat tres turmas prædonum Philistinorum.* Prius ergò Angelus ex textu probetur, anteqvam *an ater an albus* fuerit, an unus an plures, disputetur. Nos saltem, qvæ de pluribus, vel de uno Angelo in locis pluribus, uti & qvæ pro malo Angelo objiciuntur, supra examinare voluimus, & infirmitatem rationum ostendere.

Concl.6. Qvær.2. de immissæ hujus plagæ tempore? R. id definitur per הלילה seu noctem illam שמרים v.12. & 24. adeò ut & ante illā jam nox fuerit, & post illam jam exactam *nox adhuc, etsi præcipitans*

cælo

cælo duraverit, uti docet v. 30. & 42. qvin specialissimè describitur per חצי הלילה seu *medium noctis*, qvomodo & Chaldæi pet פלגות ליליא, & Græci per μεσάσης τ̃ νυκτὸς expresserunt optumè. Cæterum hîc qvæstio est, an illud *noctis medium* præcisè supppnat pro puncto illo mediæ noctis, qvod *Meridiano* opponitur, circa 12. *nocturnam*, ubi est μεσονύκτιον, an totam illam includat *3. horarum vigiliam?* R. Affirm. ptius, ita tamẽ ut non excludatur duratio levis, & vel unius horæ, nec adeò, ex hypothesi Angeli המשחית opus sit, *vel* משחיתים multiplicare, vel uni Angelo plura UBI simul assignare, vel Geometriam Ægypti designare. IHOVAH ipse per Ægyptũ in illa nocte pertransivit v. 12, & 23. IHOVAH *ipse omne primogenitũ in terra Ægypti percussit*, ibid. interfecit seu occidit c. 12, 29. c. 13, 15. IHOVAH ipse ostia sanguine agni rubricata *transilüit* c. 12. v. 13. & 23. ad id successu temporis seu morâ haut indiguit. Obj. qvidem pro successivâ 5. vel 6. horarum cæde primogenitorum, edictum de non egrediendo ער בקר: cæterum nec ex hoc illud seqvitur: nec per Mosen & Aaronem egredientem nocte illâ v. 31. ipsumq; Israelem ejectum ex Ægypto eadem nocte v. 33. 29. 42. edictum illud violatur. Qvin *egrediente nocte illa Mose & Aaron, jam exortus erat clamor magnus in Aegypto*, qvia jam tùm *nulla erat domus, in quâ non esset mortuus*, v. 30. Qværitur 3. de objectis plagæ? Resp. 1. *Primogenitum omne ab homine ad bestiam* v. 12. & cap. 13, 15. *Primitiæ fortitudinum in tabernaculis Ham*, Psal. 78, 51. qvâ illustri PRIMOGENITORVM periphrasi gaudet Spir. S. etiam Ps. 106, 36. 2. in ipsis hominibus Ægyptiis *à Primogenito Pharaonis sedente super thronum ejus, usq; ad primogenitũ captivi, in domo carceris*, c. 12, 29. & c. 11, 5. ut adeò ὡς̃ μίαν ῥοπὴν, *præstantiss. eorum proles interierit, eadem servus quæ Dominus perpessus* Sap. 19, 12. 13. sc. ab honoratis. ad vilissimum usq; mortui omnes primogeniti, nec adeò filiifamilias saltem, &, adhuc sub potestate patriâ: sed horum etiam patres, qvi suis patribus olim primogeniti fuerant: inde ergò mista senum & juvenum densabantur funera, & in eâdẽ domo moriebatur filius, pater, avus, qvi suis singuli patribus erant primogeniti. Unus excipiebatur,

Rex, si tamen ille primogenitus fuit, qvod in

medio relinqvimus.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0030
DFG

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0031
DFG

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999710/phys_0032
DFG

obligationis. 2. Solemnis hujus beneficii, tùm ut s
rati: tùm ut sub notione *illustris complementi*, annive
onis, festi consecrationis. 3. resp. *Eucharisticæ speculat*
Israelitæ in hac nocte speculatorum instar seu
1. Sam. 14, 13. vigilare, & majestatem DOMINI c
bant, conf. Esa. 25, 8. c. 30. 28. c. 40, 7. c. 52, 7. 8.

LOCUS X. Exod. 12, 29.

Zur Mitternacht schlug der HERR alle
Egyptenlande. &c.

Concl. 1. Ad novissimam percussi omnis primo
pto plagam, de qva jam supra qvædam monu
Qværitur 1. qvis ille פסח ומכרה? constabit id
tibus Exod. 12, 12. 13. 14. אני יהוה v. item 23. *pertran*
cutiendum Ægyptios: sic v. 27. יהוה פסח: porrò i
to seu executione v. 29. expressè: IHOVAH *percuss*
nitum in terrâ Ægypti: Fuerit ergò Servator ille pr
Israelis, & ὀλοθρευτὴς primogeniti Ægyptiaci יהוה
qvem cum VERBUM nominet TARGUMISTA q
pientiæ liber ex Hebræorum traditione: ὁ παντοδυ
γος ἀπ' οὐρανῶν ἐκ θρόνων βασιλείων ἀπότομος
σον τῆς ὀλεθρίας ἥλλατο γῆς, constabit inde, illum
TORUM vindicem, fuisse τὸν λόγον, *seu* τὸν πρωτοτόκον
CHRISTUM.

Concl. 2. Cœterum qvær. an intercesserit Ministe
idq; an uni⁹, an plurium, an boni, an mali? sanè si to
sis illa de הצי הרילה unus, uti in cæde castrorum A
primogen. per totam Ægyptũ suffecerit Angelus, idem
nẽ illam in primogenitis cæsis (extra hunc n. actun
plagis: ita & in novissima hac nocte non excludim⁹
Dæmonum, seu uti Græci expresserunt Psal. 78, 49.
γέλων πονηρῶν, qvòd clarè Sapientiæ liber ostendit,
in illâ terribili nocte ὀνείρους θυρυβήσαντας, & φαντ